

БЕРЕГОВА О. А.

Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара

ЕПІТЕТ ЯК ВИНЯТКОВИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗНОСТІ ІСПАНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ЗАГАДКИ

Цю статтю присвячено вивченню стилістичної мовної одиниці, епітету, закономірностям його функціонування в іспанській народній загадці, а також дослідженню його впливу на реципієнтів для досягнення декодування.

Ключові слова: іспанська народна загадка, епітет, метафоричні прикметники, компаративні тропи, експресивно-оцінні характеристики, емотивно-експресивні функції.

Эта статья посвящена изучению стилистической языковой единицы, эпитета, закономерностям его функционирования в испанской народной загадке и исследованию его влияния на реципиентов для достижения декодирования.

Ключевые слова: испанская народная загадка, эпитет, метафорические прилагательные, компаративные тропы, экспрессивно-оценочные характеристики, эмотивно-экспрессивные функции.

This article is devoted to the studying of stylistic linguistic unit, epithet, regularity of its functioning in the Spanish folk riddle and its influence on recipients for achievement of decoding.

Keywords: Spanish folk riddle, epithet, metaphorical adjectives, comparative trope, evocative-estimative features, affective-emotive functions.

Актуальність дослідження спрямована на вивчення комунікативно-функціональної та лінгвостилістичної природи синкретичних властивостей іспанської народної загадки з огляду на ті мовні механізми, які формують їхню структуру й визначають закономірності вербальної реалізації паремічної семантики. Отже, **об'єктом дослідження** є тексти іспанської народної загадки, а **предметом вивчення** є її стилістичні маркера, а саме епітет, в функціонально-комунікативному аспекті.

Мета статті полягає у виявленні лінгвостилістичних характеристик іспанської народної загадки у світлі дискусійних проблем енігматичної семасіології.

Берегова О. А.

Матеріалом дослідження слугує авторська картотека, укладена методом суцільної вибірки з іспаномовних пареміологічних джерел (4500 одиниць із семи збірників: *Adivinanzas eróticas* (А. М. Гарсія); *Adivinanzas populares españolas (estudios y antología)* (П. Серпільйо); *Colección de enigmas y adivinanzas en forma de diccionario* (Демофіло); *Adivinancero popular español, Adivinancero antológico español* (Дж. Гарфер, К. Фернандез); *Adivinanzas extremeñas* (П. Х. Родрігез); *Los mejores acertijos y adivinanzas* (Ф. Йарза).

Наукова новизна проведеного дослідження полягає у вивченні епітету як стилістично-маркованою властивістю іспанської народної загадки.

Лексика займає центральне місце в системі образних засобів мови. Слово репрезентує себе як найбільш гнучка й приваблива максимальними образними потенціями в силу широти семантики одиниці мови. До лексико-стилістичних засобів належать як слова так і вирази, стилістичні можливості яких ґрунтуються на оцінних характеристиках понять і реалій та які використані у переносному значенні з метою побудови образних уявлень про предмети та явища (тропи), так і лексеми, які надають стилістично-забарвленої виразності мові на основі власних лексико-семантичних характеристик [1:194].

Один із основних шляхів пізнання та структурування моделі світобуття в загадці виявляється в дії тропеїчного механізму епітету. “Відповідно до загальноприйнятого визначення, епітет є стилістичним прийомом, який ґрунтується на взаємозв’язку емотивного і логічного значення в атрибутивному слові, словосполученні або реченні. У сучасному мовознавстві під епітетом розуміють експресивно-образне або емотивно-оцінне означення, яке відзначає суттєву для певного контексту рису об’єкта номінації з метою конкретизування уявлення про нього” [2:26]. О. М. Веселовський вважає, що *enimem* є однобічним означенням слова, яке “або оновлює його номінальне значення, або посилює, підкреслює якусь характерну ознаку, відмітну властивість предмета” [3:59].

Епітет використовується для характеристики об'єкта з метою показу авторського сприйняття та оцінювання певних рис цього об'єкта, приписуваних йому цим епітетом. На відміну від логічного означення, що є об'єктивним і не включає оцінку, вказуючи або описуючи властиві цьому предмету чи явищу риси, епітет обов'язково містить суб'єктивну оцінку відповідного факту [4:157]. Таким чином, експресивно-оцінні характеристики становлять сутність епітета [5:93].

Як відзначає І. Р. Гальперін, епітет через свою синтаксично зумовлену функцію атрибута характеризує лише той об'єкт, до якого він належить. З огляду на це роль епітета в тексті може видаватися дуже незначною. Однак це уявлення є помилковим, тому що, будучи багаторазово повторюваним стилістичним прийомом, епітет є важливим чинником формування текстової модальності [6:116]. При створенні загадки епітет є найуживанішим засобом формування закодованості об'єкта. Крім того, ряд епітетів має високу частоту вживання, у зв'язку з чим їх можна віднести до “ключових слів”, що передають найхарактерніші ознаки енігмата.

Своєрідність епітетів у складі загадки полягає в тому, що “вони тут одночасно містять свою співвіднесеність як із реальним загаданим предметом, так і з реальною наочністю образу іносказання” [7:106].

Мінімальний обсяг тексту загадок зумовлює використання виразних і смислових можливостей кожного слова. Епітети – метафоричні прикметники – тут відіграють не лише і не стільки прикрашальну роль, скільки смислову. Роль епітета традиційно орнаментальна. Функціонально в тексті загадки епітет належить, як правило, до “другої”, “уточнювальної”, частини і містить інформацію-підказку про предмет відгадки. Синтаксична роль епітета в структурі речення – другорядна, визначальна. У тексті ж іспанської загадки, крім перелічених вище властивостей, епітет виступає в ролі головного члена речення загадки, у функції, що власне позначає загадуваний об'єкт. Іншими словами, епітет

виявляється незалежно, самостійно, у функції метафори, організовуючи іншомовлення загаданого тексту.

Епітети належать до найбільш компактних компаративних тропів у тому сенсі, що виражаються порівняно невеликими синтаксичними структурами. Функції епітета виконують прикметники: *Largo larguero*, / ***gentil caballero***, / *los patos chiquitos* / *y el cuerpo ligero* {*La culebra*}.

На відміну від логічно-предметної інформації про денотат, епітет є емотивно забарвленим, виступаючи засобом вираження суб'єктивно-оцінного ставлення до об'єкта пізнання [15:188], експлікуючи основні складові характеристики об'єкта загадування, усі визначення ознаки енігмата, внаслідок узуальності вживання, логічної, пояснювальної інформації про денотат: ***Una vieja tontiloca***, / *con las tripas en la boca* {*La guitarra*}.

Як правило, в пареміях при одному означуваному слові надається не більше як один епітет, що диктується необхідною стислістю висловів. На особливу увагу заслуговує опозиція епітетів “білий / чорний”, характерна для всіх афористичних жанрів фольклору: *Rajo por dentro* / *y negro por fuera* {*Un cura jarto tomates*}.

Семантико-художні можливості цієї опозиційної пари дуже багаті. У деяких працях вони включені до номінативних опозиційних пар, що складаються з контекстуальних антонімів (“*tierra – cielo*”, “*mi nacimiento – voy a morir*”, “*juventud – vejez*”), що веде до посилення виразності вислову. Колірна антитеза “білий/чорний” в загадці часто стає ключем до відгадки, наприклад: *Su nacimiento fue negro*, / *su juventud blanca*, / *su vejez verde* {*La guaba*}. У цих загадках антитетичні епітети “чорний” і “білий” у поєднанні з однією і тією самою номінативною одиницею сприяють створенню контрастних образів.

Колірні епітети в загадках завжди містять конкретні відомості про колір загадуваного предмета. Зазвичай це предмети, колір, яких важко не відзначити, або ж це пара так чи інакше пов'язаних предметів, що володіють контрастними кольорами:

Verde fue mi nacimiento, / amarillo mi vivir / y ahora me visto de negro / sabiendo que voy a morir {Aceituna}.

Таких кольорів небагато: червоний, чорний, білий, жовтий; зустрічається зелений, синій, коричневий і рожевий, наприклад:

Cien monjas en un castillo / y todas visten de amarillo. {Abeja (ver también “avispas” y “naranjas”)}.

Verde fue mi nacimiento, / azulada fue mi flor, / y tan alto fue el mi tallo, / que al sacramento llegó. {Lino}.

Con mi cara encarnada, / mi ojo negro / y mi traje verde / al campo alegre. {Amapola}.

Намагаючись відгадати загадку, реципієнт бачить насамперед її колірну палітру. Остання не відрізняється нюансами відтінків: тут представлені основні кольори спектра, визначеність яких, відсутність напівтонів зумовлює однозначність “емотивно-експресивної функції колірних позначень” [8:188].

Кольори є не просто хроматичними характеристиками, вони “викликають певні почуття, діючи символічно, іноді навіть автономно” [9:22]. Колір, поряд із простором і часом, є елементом концепції світу [10:24]. При створенні загадки автор орієнтується насамперед на психологічні й культурні конотації, що супроводжують той чи інший колір [11:36]. Так, чорний, сірий, коричневий кольори, що входять до темної частини спектра, а також червоний колір, найчастіше асоційований із кров’ю, пов’язані з негативною оцінкою. Білий колір, так само як і яскраві кольори природи – синій, блакитний, зелений і жовтий, – супроводжуються позитивною оцінкою. Аналогічно тінь, темрява, морок, тьмяність, розмитість контурів, світло, що засліплює, стають символами зла, тоді як освітленість, чіткість контурів, м’яке світло символізують добро, благо. Подібні конотації закріплені і за суміжними поняттями “брудний” (чорний, темний) – погано; “чистий” (білий, світлий) – добре.

У багатьох іспанських загадках підкреслюються маленькі розміри предмета (маленькі відносно образу загадки, але не загадуваного предмета, що допомагає знайти відгадку): *Cien monjas en un convento / y todas visten de negro {Hormigas}*.

Поряд з епітетом з означальною функцією в іспанській загадці існує типологічно схожий за характером, за роллю епітет-визначення. Такий епітет синтаксично прив'язаний до того, що означає, до образу вживання, хоча семантично він визначає предмет відгадки і функціонально пов'язаний із ним. Епітет визначає колір, форму, розмір предмета відгадування, несе оцінно-експресивне навантаження. Епітет – один із засобів створення комічного ефекту й одночасно носій інформації-підказки. Епітет, що визначає реальні властивості предмета відгадки в поєднанні з образом уподібнення, може утворювати несподівані поєднання [12:41].

Отже, епітет виступає як один із продуктивних тропеїчних способів. Зазначений троп формує та визначає структуру загадки, яка ґрунтується на асоціативно-образних конотаціях як результаті аналогового зіставлення різних поняттєвих сфер людської свідомості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Корольова Н. А.* Лексико-стилістичні засоби вираження національної ментальності / Н. А. Корольова // Проблеми семантики слова, речення та тексту : зб. наук. праць / відп. ред. Ніна Миколаївна Корбозерова. – К. : КНЛУ, 2013. – Вип. 28. – С. 192–200.
2. *Івченко В. І.* Лінгвостилістика тропів Юрія Казакова / Віктор Іванович Івченко. – Мінск : УП Ред. науч.-метод. журн. “Пачатковая школа”, 2002. – 112 с.
3. *Веселовский А. Н.* Историческая поэтика / Александр Николаевич Веселовский. – М. : Высшая школа, 1989. – 405 с.
4. *Никитина С. Е.* Экспериментальный системный толковый словарь стилистических терминов: принципы составления и избранные словарные статьи / Серафима Евгеньевна Никитина, Наталия Владимировна Васильева. – М. : Рос. акад. наук, Ин-т языкознания, 1996. – 172 с.
5. *Арнольд И. В.* Стилистика современного английского языка (Стилистика декодирования) / Ирина Владимировна Арнольд. – М. : Просвещение, 1990. – 300 с.
6. *Гальперин И. Р.* Текст как объект лингвистического исследования / Илья Романович Гальперин. – [6-е изд.]. – М. : УРСС Эдиториал, 2008. – 144 с.
7. *Аникин В. П.* Эпитет в загадках / Владимир Прокопьевич Аникин // Эпитет в русском народном творчестве. – М. : Изд-во Московск. ун-та, 1980. – С. 104–119.
8. *Бабій І.* Колірне означення як ситуаційний конкретизатор / І. Бабій // Актуальні проблеми менталінгвістики, 1999. – С. 188–190.
9. *Ковбасюк Л. А.* Колір та його відображення в мові (на матеріалі сучасної німецької мови) / Л. А. Ковбасюк // Південний архів. –

Серія “Філологічні науки”. – 2001. – Вип. X. – С. 22–27. 10. Поляков М. Я. Вопросы эстетики и художественной семантики / Марк Яковлевич Поляков. – М. : Советский писатель, 1978. – 448 с. 11. Тонквист Г. Аспекты цвета. Что они значат и как могут быть использованы / Г. Тонквист // Проблемы цвета в психологии. – 1993. – С. 5–53. 12. Кудяева З. Ж. Адыгская паремия : система, поэтика / Зинаида Жантемировна Кудяева. – Нальчик : Эльбрус, 2001. – 86 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

13. Cerillo P. C. Adivinanzas populares españolas (estudios y antología) / C. Pedro Cerillo. – Cuenca & Ediciones de la Unersidad deCastilla-La Mancha, 2000. – 226 p. 14. *Demófilo*. Colección de enigmas y adivinanzas en forma de diccionario [Електронний ресурс] / Eugenio de Torres y Cía. – Sevilla, 1880. – Режим доступу до сл. : [tp://www.los-poetas.com/a/mach.htm](http://www.los-poetas.com/a/mach.htm) 15. García A. M. Adivinanzas eróticas / Anghel Morales García. – España : Ediciones idea, 2008. – 130 p. 16. Gárfer J. L. Adivinancero popular español / José Luis Gárfer, Concha Fernández. – Madrid : Taurus, 1983. – Vol. 2. – 275 p. 17. Gárfer J. L. Adivinancero antológico espanol / José Luis Gárfer, Fernández Concha. – Madrid : Ediciones del Prado, 1994. – 344 p. 18. Rodríguez P. J. Adivinanzas extremeñas / [Rodríguez Pastor Juan, Alonso Sánchez Eva, Ortiz Balaguer Carlos] // Saber Popular. – Badajoz : Fregenal de la Sierra, 2002. – Núm. 18. – 539 p. 19. Yarza F. C. Los mejores acertijos y adivinanzas / F. C. Yarza, M. J. Llorenes. – Madrid : A. L. Mateos, 1991. – 345 p.